

10.05.2012

Valtiovarainministeriö
PL 28
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite VM068:00/2010

Asia **Lausunto tilastolain uudistamistyöryhmän ehdotuksesta**

Suomen Akatemian lausunto tilastolain uudistamistyöryhmän ehdotuksesta

Valtiovarainministeriö on 8.3.2012 pyytänyt Suomen Akatemialta lausuntoa tilastolain uudistamistyöryhmän tekemästä tilastolakia ja muuta valtion tilastojen tuotantoa ja käyttöä koskevan lainsäädännön uudistusehdotuksesta. Lausunto käsittelee erityisesti työryhmän esittämiä muutoksia tilastolakiin ja maaseutuelinkeinotilastoista annetun lakiin.

Suomen Akatemia kannattaa tilastolain uudistamista työryhmän ehdotuksien mukaisesti. Tilastoaineistot pitää olla tutkijoiden saatavissa yksinkertaisella ja nopealla tavalla, eivätkä kustannukset saa estää tilastojen tehokasta käyttöä. Myös jo nyt vapaasti käytettävissä olevien tilastojen käytettävyyttä ja saatavuutta olisi parannettava.

Tilastojen sekä tilastojen pohjamateriaalina käytettävän raakadatan aikaisempaa kattavampi ja nopeampi toimittaminen tutkijoiden käyttöön on sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla yksi merkittävimmistä tavoista edistää tutkimustyön tuloksellisuutta ja sen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.. Uudistamistyöryhmän ehdotus edistäisi merkittäväällä tavalla valtion laitosten tuottaman tilasto- ja tietomateriaalin käytettävyyttä tutkimuksen parissa. Samalla se yhdenmukaistaisi tilastojen saatavuutta eurooppalaisella tasolla, mikä toteutuessaan tukee suomalaisen tutkimuksen kansainvälistymistä.

Välillisen tunnistamisen mahdollisuuden painottaminen avaa tutkijoille mahdollisuuden yhdistää ja tarkastella monia eri tietolähteitä kokonaisuutena. Nykyaikaisen tutkimuksen painottaessa rajojen ylittämistä niin teemallisesti, tieteidenvälisesti kuin kansainvälisestikin tämänkaltaisen tietokokonaisuuksien vertailu ja yhdistäminen on keskeinen uuden tutkimuksen ja tiedon tuottamisen tapa. Tilastoaineiston taannehtiva avaaminen olisi keskeistä monien pitkäaikaista tarkastelua vaativien ja yhteiskunnallisia haasteita ratkaisevien tutkimusten edistymiselle. Suomen pyrkimys yhdenmukaistaa tilastolainsäädäntöään seuraamaan Euroopan unionin asetuksia edistää niin Suomen omaa lainsäädäntöä, suomalaista tutkimustyötä että suomalaisen tieteen kansainvälistymistä. On kuitenkin otettava huomioon, että esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä henkilötietosuojasta ei koeta täysin yksiselitteiseksi, vaan se jättää tilaa kansallisille tulkinnoille. Kunkin valtion on erikseen tulkittava tiedonsaannin mahdollisuuksia, jotta tilastotiedot saadaan tutkijoiden käytettäväksi.

Esityksen pyrkimys edistää tutkijoiden käyttöoikeutta koskien myös salassa pidettäviä tietoja parantaa tutkijoiden mahdollisuuksia käsitellä tutkimusmateriaalejaan. Esitys korostaa tutkijoiden salassapitovelvollisuutta sekä tutkimusmateriaalien luovutuskieltoja. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ja tiedeyhteisön viimeaikainen työ on edistänyt merkittäväällä tavalla tutkijoiden tietoisuutta työnsä eettisistä näkökulmista ja salassapitovelvollisuuksista. Pohdittaessa tilastoaineiston käytön rajoittamista olisikin säännöksissä määritettyjen rajoitusten sijaan painotettava tutkimustyön eettisiin lähtökohtiin perustuvaa luottamuskulttuuria. Tällöin olisi otettavissa huomioon muun muassa nykyaikaisen tutkimustyön projektiluonteisuus sekä tieteellisen jatkokoulutuksen kehittämistarpeet. Mikäli tutkija saa rajoitetuin käyttöoikeuksin tiettyä tilastomateriaalia, pitäisi sama materiaali olla myös hänen nykyiseen ja tuleviin työryhmiinsä kuuluvien tutkijoiden ja heidän jatkoprojektinsa käytettävissä rutiininomaisen jatkolupamenettelyn avulla.

Ehdotus kiinnittää huomiota tilastomateriaalin kokoamisesta ja toimittamisesta syntyviin kustannuksiin, jotka useimmiten jäävät tutkijoiden maksettaviksi. Se ei kuitenkaan pyri ratkaisemaan tätä ongelmaa, vaikka viittaakin lainsäädännön muuttamiseen myötä todennäköisesti pienentyviin kustannuksiin. Kyseisten kustannusten pienentymisen olisi näytävä suoraan tutkijoilta vaadittavissa toimituskuluissa. Verovaroin koottujen tilastojen ja niiden lähdemateriaalin olisi periaatteellisesti oltava ilmaiseksi tutkijoiden saatavilla.

Ehdotus korostaa tilastotiedon saatavuuden helpottamista. Tämän olisi syytä tarkoittaa avoimen tiedon saatavuutta helposti käytettävässä ja muokattavassa digitaalisessa muodossa, jonka tutkija pystyisi liittämään sujuvasti muihin vastaaviin tiedostoihin tai tietokokoelmiin. Panostamalla tunnistetietoihin valtion laitokset voivat myös edistää omien ja tutkijoiden tietokokonaisuuksien yhdistämistä ja vertailua ilman, että dataa varsinaisesti luovutetaan tutkijalle.

Pääjohtaja

Heikki Mannila

Jakelu Ossi Malmberg
Liisa Hakamies-Blomqvist